

Mitja Zupančič - sedemdesetletnik in prvi gozdar, redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Igor DAKSKOBLER*

Gozdar in fitocenolog Mitja Zupančič je v letu 2001 praznoval svojo sedemdesetletnico, še pred tem dogodkom pa je bil (kot prvi gozdar doslej) izvoljen za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Menimo, da je prav, da se uglednega stanovskega kolega in znanstvenika spomnimo tudi v Gozdarskem vestniku. Rodil se je 25. decembra 1931 v Ljubljani. Po maturi na Tehniški srednji šoli (1950) in na I. državni gimnaziji (1951) je študiral gozdarstvo na (sedanji) Biotehniški fakulteti. Tu se je pri profesorjih Gabrielju Tomažiču in Viktorju Petkovšku prvič seznanil s fitocenologijo, vedo, ki preučuje rastlinske združbe. Še posebej ga je zanjo navdušil takratni asistent pri predmetu gojenje gozdov, Stanko Cvek. Kot absolvent gozdarstva je začel sodelovati pri obsežnem projektu fitocenološkega kartiranja gozdov v Zgornji Savski dolini, ki ga je vodil dr. Vlado Tregubov. Zahtevno terensko delo je opravljal zelo uspešno, zato ga je Tregubov pritegnil tudi k vegetacijskim raziskavam in kartiranju snežniškega pogorja. Ko je Mitja Zupančič leta 1962 diplomiral, je imel za seboj že več kot petletni staž pri fitocenoloških raziskavah in je bil zelo primeren za mesto asistenta na Inštitutu za biologijo SAZU pri takrat že mednarodno uveljavljenem znanstveniku, dr. Maksu Wraberju, ki je na tej ustanovi tovrstne raziskave opravljal od leta 1955. Tako lahko rečemo, da se je Mitja Zupančič na začetku svoje znanstvene poti seznanil in šolal pri vseh treh začetnikih in utemeljiteljih fitocenologije na Slovenskem – Tomažiču, Tregubovu in Wraberju. Dodatno so njegovo znanje, obzorje in poglede zelo bogatili takratni ali poznejši sodelavci Inštituta za biologijo, biologi Jan Carnelutti, Jože Bole, Ernest Mayer in Alojz Šercelj. Pri njih je pridobil široko biološko znanje in s tem znanjem nadgradil svoje takrat že zelo bogate in za uspešno delo fitocenologa nujno potrebne terenske izkušnje. V tem času se je izpopolnjeval tudi v tujini, l. 1967 na Dunaju in leta 1970 v Poznanju na Poljskem. Praktično in teoretično znanje je, potem ko je skupaj s sodelavci napisal že precej fitocenoloških elaboratov, strnil v prvih znanstvenih objavah o javorovo-bukovih gozdovih (*Aceri-Fagetum* s. lat.) v dinarskem in predalpskem svetu Slovenije (l. 1967 in 1969). Po prezgodnji smrti Maksa Wraberja

(1972) je prevzel vodstvo geobotanične skupine na inštitutu in skupaj s sodelavci uspešno nadaljeval predhodnikovo delo. V tistem času je bilo zelo dejavno mednarodno Vzhodnoalpsko-dinarsko društvo za proučevanje vegetacije, katerega soustanovitelj je bil pokojni Maks Wraber. Mitja Zupančič je bil kot vodja skupine, ki se je takrat oblikovala na inštitutu (v njej sta bil sprva še zdaj že pokojna Ivo Puncer in Milan Prešeren, kasneje pa so se jim pridružili Vinko Žagar, Lojze Marinček in Andrej Seliškar), zelo dejaven pri delovanju tega društva, tako pri organizaciji simpozijev (prvega so organizirali že l. 1974, kasneje še leta 1984 in l. 1993) kot pri aktivni udeležbi s predavanji na rednih in izrednih srečanjih. Prav tako je skupaj s sodelavci začel aktivno sodelovati na srečanjih Mednarodnega združenja za proučevanje vegetacije (zdajšnje International Association for Vegetation Science - IAVS). L. 1976 je doktoriral na gozdarski fakulteti v Sarajevu (pri akademiku prof. Pavlu Fukareku) z dizertacijo *Smrekovi gozdovi v mraziških dinarskega gorstva Slovenije*. Izredno poglobljeno študijo, podkrepljeno s številnimi meritvami, analitskimi in sintetskimi

* dr. I. D., Biološki inštitut ZRC SAZU, Regijska raziskovalna enota Tolmin, Brunov drevored 13, 5220 Tolmin, SLO

tabelami, je v monografiji objavil leta 1980 (Dela – Opera SAZU 24/7). Ta monografija je še danes eno izmed temeljnih del o naših naravnih smrekovih gozdovih in o njihovi ekologiji. V njej široko zastavljene primerjave, v katerih je zajel tudi smrekovja drugod v Evropi, so mu omogočile, da je kritično analiziral sintaksonomski razred smrekovih gozdov *Vaccinio-Piceetea* ter njegove diagnostične vrste in diagnostične vrste nižjih enot. Raziskave smrekovih gozdov je razširil tudi na osrednji del Balkanskega polotoka (preučeval jih je v Bosni, Srbiji, Makedoniji in Bolgariji) in tamkajšnje združbe primerjal s tistimi, ki uspevajo v Sloveniji in drugod v Evropi. Rezultate teh raziskav je objavil v treh delih v Biološkem vestniku (1980, 1982, 1990). V to obdobje, med letoma 1980 in 1990, sodijo tudi objave in opisi novih sintaksonov smrekovih, borovih, bukovih, gradnovih gozdov in gozdov belega gabra ter nova, podrobnejša fitogeografska členitev Slovenije, ki jih je prispeval sam ali v soavtorstvu s kolegi na inštitutu in nekaterimi tujimi raziskovalci.

Mitja Zupančič je fitocenološko pot začel kot kartirec in kartiranju (to je prostorskemu prikazovanju razširjenosti rastlinskih, predvsem gozdnih združb) je vedno posvečal precejšnjo pozornost. Dolga leta je vodil dela pri projektu Vegetacijska karta Slovenije. Kartirali so večinoma v merilu 1: 50.000 in s temi kartami pokrili celotno ozemlje Slovenije. Leta 1982 je bil tiskan list Postojna L 33-77 (v merilu 1:100.000). Ostali listi doslej niso bili tiskani, so pa omenjene rokopišne karte osnova za Vegetacijsko karto gozdnih združb Slovenije v merilu 1: 400.000, ki jo najdemo na medmrežju (internetu). Vzporedno se je skupaj s sodelavci vključil v medrepubliški projekt Vegetacijska karta Jugoslavije in bil od leta 1984 glavni urednik, od leta 1986 pa predsednik njegovega znanstvenega sveta. Karta naravne potencialne vegetacije Jugoslavije (v merilu 1: 1.000.000) z vzporednim besedilom, kjer so na kratko opisane na karti označene združbe, je bila tiskana l. 1986, ob mednarodnem kongresu IUFRO v Ljubljani. Mitja Zupančič je eden izmed soavtorjev te karte in eden izmed treh urednikov spremljajoče publikacije. Prav tako je sodelavec in soavtor karte potencialno naravne vegetacije Evrope v merilu 1: 2.500.000, ki je bila s spremljajočo legendo natisnjena leta 2000 v Bonnu (več o tem glej Znanost, 5. december 2001, s. 20). Sodeluje tudi pri projektih Vegetacijske karte Alp, ki jih koordinirajo v Franciji in v Italiji.

Leta 1982 je dr. Mitja Zupančič postal znanstveni svetnik takrat že preimenovanega Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU. Isto leto je prevzel vodstvene naloge na komaj ustanovljenem Znanstvenora-

ziskovalnem centru SAZU, ki jih je (večino časa kot direktor) opravljal vse do leta 1992. Upokojil se je leta 2000 in sedaj nadaljuje svoje delo na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, katere izredni član je od leta 1993, od leta 2001 pa njen redni član. Iz množice objav iz zadnjega obdobja naj izpostavimo le nekatere. V ugledni nemški reviji Feddes Repertorium (Berlin) je l. 1992 objavil tehtno razpravo o subalpinski grmiščni vegetaciji Balkanskega polotoka iz zveze *Bruckenthalion spiculifoliae* Ht. (1949) 1960 emend. Zupančič 1992. Leta 1999 je pri SAZU izšla znanstvena monografija Smrekovi gozdovi Slovenije, v kateri je strnil svoja dolgoletna preučevanja smrekovih gozdov. To delo, o katerem smo v Gozdarskem vestniku kratko že poročali (l. 59, št. 4, s. 54), je najbrž doslej najpopolnejši in s fitocenološkimi tabelami ter primerjavami najbolje opremljen znanstveni prikaz neke večje skupine gozdnih združb v Sloveniji. Dragocen in s tabelami bogato dokumentiran je tudi njegov pregled gozdno-grmiščne vegetacije slovenskega submediterana, ki je izšel pri Razpravah IV. razreda SAZU (1999) in v katerem je precej dopolnil našo vednost o potencialno naravni in drugotni vegetaciji tega dela Slovenije in opisal nekaj novih sintaksonov. Veliko se je v zadnjih letih posvečal tudi fitogeografski delitvi Slovenije in skupaj s sodelavcem Vinkom Žagarjem objavil dopolnila k obstoječi členitvi. Na tem področju se je povezal s slavistko in dialektologinjo Vero Smole in v skupnih objavah sta primerjala karte fitogeografskih, dialektoloških in etnoloških območij Slovenije in ugotavljala zanimive podobnosti. V zadnjem obdobju je skupaj s sodelavci opisal tudi nove javorove, borove in bukove združbe v Sloveniji.

Rezultat njegovega dolgoletnega raziskovalnega dela je zelo obsežna bibliografija, ki skupno šteje okoli 250 enot. Med njimi je okoli 80 znanstvenih in 20 strokovnih člankov, več monografij, okoli 30 samostojnih poglavij v knjigah, nad deset sestavkov v enciklopedijah in precej poljudnih člankov. Je avtor (in soavtor) številnih za znanost novih sintaksonov (subasociacij, geografskih variant, asociacij in podzvez).

Mitja Zupančič se je redno in vrsto let udeleževal domačih in mednarodnih srečanj botanikov in fitocenologov in na teh srečanjih velikokrat, vsaj petdesetkrat, tudi predaval. Je član številnih mednarodnih združenj. Posebno aktivno je bilo njegovo delo pri Vzhodnoalpsko-dinarskem društvu za pročevanje vegetacije, kjer je bil dolgoletni podpredsednik, in v redakcijskem kolegiju evropske vegetacijske karte. Za svoje delo je prejel državna in društvena priznanja, odličnost njegovega znanstvenega opusa pa najbolj

potrjuje že omenjeno redno članstvo v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Svoje bogato znanje že desetletja nesebično predaja mlajšim kolegom in je učitelj, mentor ali svetovalec večini slovenskih fitocenologov srednjega in mlajšega rodu, pa tudi nekaterim drugim mlajšim znanstvenikom s področij biologije in gozdarstva. Čeprav je večino svojega dolgega in plodnega delovanja, z izjemo prvih let, preživel med biologi, je bil z gozdarji, njihovimi organizacijami in ustanovami vseskozi povezan. Starejši se ga spomnijo kot avtorja ali soavtorja fitocenoloških elaboratov in fitocenoloških kart v podrobnih merilih (predvsem v nazarskem, kočevskem in tolminkem gozdnogospodarskem območju), mlajši ga morda najbolj poznajo po njegovih raziskavah smrekovih in submediteranskih listnatih gozdov. Marsikomu je pomagal z nasveti, nekaterim tudi pri formalnem izobraževanju na podiplomski stopnji. Tvorno je bilo in je še vedno tudi njegovo sodelovanje s predavatelji fitocenologije na oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete v Ljubljani.

Znana je njegova natančnosti in pripravljenost, da si tudi za nevhvaležna dela vzame čas, zato je cenjen in iskan kot ocenjevalec (recenzent) strokovnih in znanstvenih člankov (tudi za Gozdarski vestnik in Zbornik gozdarstva in lesarstva). Je urednik Razprav 4. razr. SAZU in član uredniškega odbora revije Acta Biologica Slovenica.

Mitja Zupančič je gotovo ob vsem drugem velik ljubitelj in poznavalec slovenskih gozdov in njihovega rastlinstva. Postavimo ga lahko na katerikoli delček več kot milijonhektarske gozdne površine Slovenije, pa najbrž ne bo v zadregi ob vprašanju, v kateri gozdni združbi se nahajamo, kaj je zanj značilno, katere vrste v njej rastejo. Ob življenjskem jubileju mu slovenski gozdarji želimo trdno zdravje in še veliko poti, izletov in raziskav v naših gozdovih. Za že opravljeno delo v njih se mu pristrčno zahvaljujemo in mu iskreno čestitamo za redno članstvo v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, z upanjem, da se mu bo v tej ugledni ustanovi kmalu pridružil še kakšen gozdar.

Kazalo letnika

Gozdarski vestnik, letnik 59, vsebina

1. Gozdnogospodarsko načrtovanje, krajinska ekologija

Priraščanje rdečega bora (<i>Pinus sylvestris</i> L.) in hrasta gradna (<i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.) v debelino glede na povprečno mesečno temperaturo in količino padavin, Franci Jagodic	3
Svibno - neokrnjeno podeželje srečnih ljudi, Nevenka Bogataj, Jože Prah	38
Pomen ohranjenih gozdov v kmetijski krajini spodnjih Goriških Brd, Kristjan Poberaj, Janez Pimat	171
Ponovno o kontrolni metodi v gozdnogospodarskem načrtovanju, Franc Gašperšič	260
Trajnostno, mnogonamensko in sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji, od deklaracije do resničnosti, Franc Gašperšič, Andrej Bončina, Marijan Kotar, Iztok Winkler	355
Druga izmera po kontrolni vzorčni metodi - GE Ravnik, Gal Kušar	393
Zavarovana območja v Sloveniji - priložnost ali cokla pri sonaravnem in večnamenskem gospodarjenju z gozdovi?, Edo Kozorog	404

2. Gojenje gozdov, gozdna ekologija, drevesničarstvo, genetika, varstvo gozdov

Gozdno medenje in medeče lesnate rastline v gozdovih Slovenije, Maja jurc, Vid mikulič	18
Trohnoba debela pri divji češnji, čmi jelši in poljskem jesenu - vzroki in posledice, Marijan Kotar	59
Obseg in značilnosti mehanskih poškodb drevja v slovenskih gozdovih po popisu poškodovanosti gozdov in gozdnih ekosistemov leta 2000, Robert Robek	68
Odziv skorje jelke na mehanske poškodbe, Primož Oven	78
Odziv drevja na globoke in površinske poškodbe na primeru bukve (<i>Fagus sylvatica</i> L.) s poudarkom na nastanku in ekologiji ranitvenega lesa ("rdeče srce") (pregled), Niko Torelli	85
Dendrokronološki markerji, Tom Levanič	95
Mehanske poškodbe sestaja in gozdnih prometnic na visokem krasu pri sečnji in spravilu lesa s traktorjem Iwafuji T-41, Jaka Klun, Anton Poje	115
Vpliv mehanskih poškodb drevja na vrednost in strukturo gozdnih lesnih sortimentov, Mitja PIŠKUR	128
Poškodbe zaradi žleda v Hrušici in Nanosu, Edvard Rebula	147
Vpliv poškodb drevja na kakovost gozdnih lesnih sortimentov, Marjan Lipoglavšek	155
Pogledi Gozdnega gospodarstva Postojna na izvajanje gozdnega reda, Franci Furlan	156
Gozdni požari v poletnem obdobju leta 2000, Darko Muhič	159
Podnebne spremembe in slovenski gozdovi, Primož Simončič, Andrej Kobler, Nike Krajnc, Mirko Medved, Niko Torelli, Robert Robek	184